

ka sig att laboratorieläkaren kan hämta uppgifter om sjukdomen från remissen och söka tillstånd från etisk kommitté att få kontakta patienten och begära hennes medgivande. Det måste då prövas om en sådan kontakt kan kränka patientens integritet, men det finns inga rättsliga hinder. För att undvika kollegiala konflikter är det nog ändå bäst att samarbeta med patientens läkare.

Öppenhet och insyn

Forskning förutsätter öppenhet och insyn. Varje forskare är beroende av andras resultat och det man själv gör måste kunna ifrågasättas och bli föremål för kritisk prövning. Tillämpat på frågan om vem som äger provet innebär det att ingen kan smyga med resultaten, utan man måste kunna redogöra för hur man fått tag i dem. Man måste också följa de normer samhället ställt upp i fråga om krav på informerat samtycke. De flesta människor är beredda att hjälpa till att föra kunskapen framåt bara de får en vettig information om syftet med forskningen. Allmänhetens förtroende är ett dyrbart kapital att förvalta. Det kan bara ske genom öppenhet.

När det gäller samtycke så måste man noggrant pröva om det har tillkommit utan påtryckningar eller med hjälp av ekonomiska lockbeten. Vid mötet mellan läkaren och patienten kan aldrig någon utomstående riktigt avgöra vad som utspelas. Det vilar därför ett stort ansvar på den som talar med patienten.

Läkare har ofta en utpräglad utilitaristisk syn och tycker att nyttan med vad vi gör är det viktigaste. Som forskare måste man väga värdet av ny kunskap mot nyttan. Är min forskning till för min egen meritering eller har den ett värde också för patienten och för mänskligheten? Nyttan av ny kunskap måste också vägas mot respekten för patientens integritet. Det finns också andra synsätt; många anser att respekten för människans värdighet går utöver det som är nyttigt. En av förklaringarna till de starka reaktionerna på försök med foster kan vara att många människor anser att livet är en gåva vi inte kan äga och disponera efter eget gottfinnande. Alla har rätt till en egen integritet, ingen finns till som en reservdel för någon annan [7].

Etisk dogmatism är farlig

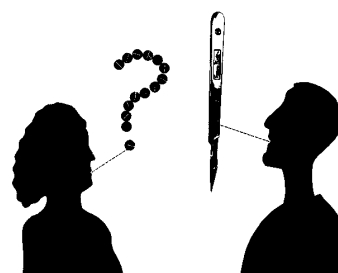
Etiska regler är viktiga, men reglerna får inte vara för rigida, då kan de medföra allvarligt förfång för många människor. Frivillighet och samtycke är hörnstenar i forskning på försökspersoner. Men ska kravet på information och samtycke sträcka sig hur långt som helst? Man kan tänka sig en situation där ett prov från en patient skulle vara av mycket stor betydelse för att finna

bot för andra patienter. Det skulle kunna rädda otaliga andra människor från lidande och död. I hur stor utsträckning är det då berättigat att göra våld på kravet på informerat samtycke från den enskilda patienten? Kan summan av nytan för andra människor bli så stor att den tar över alla andra hänsyn? En sådan utpräglad nyttosyn strider nog mot de flesta människors grundläggande etiska intuition när det gäller medverkan i forskningsprojekt.

När det gäller etik finns det inga experter. De etiska kommittéerna har en rådgivande funktion, men i praktiken avgör kommittéerna vad man får eller inte får göra. De kan däremot inte bestämma vad som är rätt eller fel. Forskaren kan inte hänvisa till vad den etiska kommittén beslutat utan måste själv lyssna till sin egen inre etiska varningsklocka.

Referenser

1. Hermerén G. Kunskapens pris. Forsknings-etiska problem och principer i humaniora och samhällsvetenskap. Stockholm: Humanistiska-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, 1986.
2. Rynning E. Samtycke till medicinsk behandling och vård. En rättsvetenskaplig studie. Uppsala: Iustus förlag AB, 1994.
3. Inget hasch-prov utan information. Läkartidningen 1984; 81: 472.
4. Statens Offentliga Utredningar. »Det ofödda barnet». SOU 1989:51.
5. Convention for the protection of human rights and dignity of the human being with regard to the application of biology and medicine, Strasbourg: Council of Europe, 1996.
6. Socialdepartementet. Genetisk integritet – vem har rätt att använda information från genetiska undersökningar. Socialdepartementet DS, 1996:13.
7. Hansson MG. »Livet» kommer vi aldrig åt. Gentekniken och juridiken. Aktuell debatt om patentfrågor inom gentekniken. Stockholm: Forskningsrådsnämnden, 1992.

MEDICINENS SPRÅK

Särtryck ur Läkartidningen 1990–93

Läkartidningens språkspalt innehåller både stort och smått, både dagsländor och "eviga" sanningar – om nu sådana över huvud taget finns i språket och medicinen.

Ett urval mer översiktliga artiklar från fyra år har samlats i detta 32-sidiga särtryck, som togs fram i anslutning till arbetet med "Förslag till skrivregler för medicinska termer".

Pris 48 kr. Vid 11-50 ex 43 kr, vid högre upplagor 40 kr/ex.

Beställ här

..... ex Medicinens språk

.....
Namn

.....
Adress

.....
Postnummer/Postadress

Sändes till Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet "Medicinens språk".

Beställning per fax:
08-20 76 19